

Наталія ГОЛУБ,
*студентка факультету
української філології та журналістики
Науковий керівник: Литвин Л. М.
старший викладач кафедри української літератури
Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка,
м. Полтава, Україна*

ПИСЬМЕННИЦЬКИЙ ЕПІСТОЛЯРІЙ: ФЕОДОСІЙ РОГОВИЙ І ГРИГІР ТЮТЮННИК

Епістолярій письменника разом із його художніми творами складає основне джерело для дослідження постаті митця. Епістолярна спадщина дозволяє проаналізувати творче життя, особисті біографічні події, факти політичних переконань, суспільної активності письменника, його філософські думки та національні переконання. Розмаїття ракурсів письменницького профілю зумовлює активність літературознавців, які зробили внесок у вивчення епістолярію більшості українських письменників. Листування між Феодосієм Роговим та Григором Тютюнником не залишилося поза увагою науковців, головними серед яких є Ю. Роговий, О. Неживий, І. Дзюба, Є. Баран, М. Степаненко, О. Головій, Я. Пархета та ін. Однак є потреба доповнення, уточнення напрацьованого, що й зумовило **актуальність** нашого дослідження.

Мета – охарактеризувати коло проблем, які викликали емоційне збудження Ф. Рогового і Гр. Тютюнника та дали імпульс для листування письменників-полтавців.

Методи. Для реалізації мети використано такі методи: порівняльно-типологічний, контентаналіз, синтез та узагальнення. Для дослідження методом контентаналізу було відібрано листи Григора Тютюнника та Феодосія Рогового, що дозволило визначити природу їхньої дружби та творчості. Порівняльно-типологічний метод був використаний для з'ясування відмінних та спільних поглядів цих письменників на важливі теми і проблеми літературного та

приватного життя. Метод узагальнення супроводжував основні положення тез і формулював висновки.

Основна частина. Під поняттям «епістолярій» маємо на увазі «художні, публіцистичні, політичні та приватні листи видатних митців, історичних осіб і громадських діячів, з яких постає достовірна картина особистого життя цих непересічних постатей, поглиблюються наші знання про ту чи іншу епоху, про розвиток художньої думки» [1, с. 120].

Епістолярій письменників – це не просто особисте листування. У записках простежуються як творчі пошуки та задуми, так і переживання, які мали особистий та суспільно-історичний характер. Л. Морозова слушно наголошує, що листи письменників мають «завжди ... естетичний елемент» [3, с. 19].

Письменницькі епістоли «завдяки властивим їм образному світосприйняттю і красномовству ... вивели лист за вузькі межі інформативно-комунікативного функціонування і поставили в один ряд з художніми творами» [1, с. 34]. Таким видається лист Ф. Рогового до Гр. Тютюнника з нагоди приємної звістки про затвердження у видавництві публікації роману «Свято останнього млива»: «Дорогий мій Гришо, найдорожчий! Я такий радий од твоїх новин, що не знайду слів для виразу. Батько казав мені, а батькові казав дідусь, а дідусеві казав прадід (я дітям своїм кажу і внукам повторюю), що найдобріша вода з свого колодязя. З сусідського коли п'єш, то часто гірчить і пересихає в роті. То ж нап'ємося в дорогу з свого рідного та й поживем, та й підемо далі – бодай не зблудитися з Глибокого Шляху. Твій Феодосій. 17.02.80 р.» [5, с. 124].

Процитований повністю короткий лист свідчить про те, що чоловіки не були просто колегами, вони були – друзями. Ми схиляємося до того, щоб вважати, за класифікацією Галини Мазохи, яка бере за основу характер взаємин між учасниками спілкування, що вони писали «інтимно-дружні листи» [2, с. 107].

Серед багатотемних письменницьких листів Людмила Морозова виділяє «такі жанрові модифікації, як: лист, в якому факти приватного життя його автора поєднані зі сферою його професійної діяльності; лист, в якому до подій

приватного життя його автора додаються роздуми про актуальні події суспільно-політичного життя; лист, в якому повідомлення про факти приватного життя його автора поєднані з інформацією щодо сфери професійної діяльності та з роздумами щодо останніх суспільно-політичних подій» [3, с. 110]. У нашому випадку спостерігаємо листування, де першорядного значення набула професійна тема, яка поєднана зі згадками про факти приватного життя.

Аналіз професійної тематики зі згадки про сумніви Ф. Рогового, які оповили його на тлі редакційних відмов. У листі від 27 грудня 1972 він писав Гр. Тютюннику: «Ти, як ніхто, знаєш, хто я і що хочу (як літератор – боюся назватися письменником)» [5, с. 61]. У стані, близькому до відчаю, Ф. Роговий писав рядки, що можливі тільки при дружньому спілкуванні. У них оцінював місце Гр. Тютюнника в українській літературі і бачення власної ролі в ній: «Ти тільки, Грицю, перестань думати про мене, як про селянського дурачка (мені так видиться – мабуть, увиділось небезпідставно). Повторюю: я вважаю Тебе за «Школу» нашої укр.нац. прози» [5, с. 21].

Гр. Тютюнник був одним з небагатьох, хто намагався з усіх своїх сил допомогти Ф. Роговому у справі видання його першого роману. Він писав листи до редакторів, Спілки письменників та до її голови. Григій Тютюнник так емоційно характеризував товариша: «Це ж письменник, господи! Працює він учителем у двох селах, йде в одне, затим в друге і, певна річ, пише (після уроків та планів) уночі...» [5, с. 24]. Сам Ф. Роговий у листі до матері (з Полтави в Устимівку) 26.06.1970 року писав: «... мені треба зустрітися з Григором Тютюнником, поговоримо дещо про мою книгу, якої, мабуть, і до смерті не дочекаюся...» [5, с. 36].

Окрім власних творчих сумнівів та оцінок видавничих справ, обидва письменники мали візію на поточний літературний процес, становище в Полтавській обласній письменницькій організації та Спілці письменників України. Ф. Роговий у листі від 20 жовтня 1973 року приречено написав: «... наявлюся в Полтаву (мені в ній завжди гарно, але недовго) – будуть КОГОСЬ приймати в ПИСЬМЕННИКИ. Якщо впусять, то й я посиджу...» [5, с. 25].

Підтримуючи тему професійної етики, Григор Тютюнник у листі від 1.01.1978 р. дає категоричну оцінку багатьом українським авторам та їхнім «похапливо написаним» творам: «А то ж люди з іскрою божою покотилися з гори, як гнилиці з груші, що росте на косогір'ї. Словесний потоп! Нижуть, плетуть, клепають, зшивають ковдру зі старих клаптиків, як старці, потім збувають це шитво на полиці магазинів, а собі купують машини, хати, заводять поточні рахунки...» [5, с. 165]. Сарказм його висловів про засилля в українській літературі сервільних письменників також передають рядки: «Чую навіть, як вони хекають, як похропують сито, видаючи – книгу за книгою! – свої пусті, похапливо (момент!) написані „оповідання”, „повісті”, „романи”...!» [5, с. 165]. Відторгнення Ф. Рогового і Гр. Тютюнника від письменницького середовища ще більше їх зріднило.

Про товариські стосунки між ними знала вся письменницька когорта 1960-1980-х років. Петро Ротач у листі від 27 листопада 1977 року писав Ф. Роговому: «Я взагалі вважаю, що ваша дружба, єдність не випадкова, що Тютюнники і ти з ними складаєте певну групу, як би те сказати, художньо-стильову, що визріла на етнічній (полтавській) основі» [5, с. 141]. Справді, Полтавщина для обох була дорогою. Ф. Роговий навіть заздрив товаришеві через те, що його рідну Шилівку можна було відвідати, а Пугачівка Ф. Рогового була знищена під водами штучного моря. Є. Баран назвав обох «полтавськими ізгоями» [4, с. 119], підкресливши тим не лише земляцтво письменників, але й спільне відлученість від магістральної лінії розвитку української літератури 60-80-х рр. ХХ ст.

Епістолярній Григора Тютюнника та Феодосія Рогового засвідчує глибину їхнього професійного спілкування та особистісних стосунків. В основі листів лежать складні емоційні стани, близькі світоглядні цінності, які поділяли митці-полтавці, і відчуження від середовища, що стигматизувало письменників.

Список використаних джерел

1. Кузьменко В. І. Словник літературознавчих термінів. Київ : Український письменник, 1997. 230 с.
2. Мазоха Г. Письменницький епістолярій як теоретико-літературна проблема. *Київська старовина*. 2004. № 1. С. 105–110.
3. Морозова Л. І. Письменницький епістолярій у системі літературних жанрів : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.06. Київ, 2006. 223 с.
4. Роговий Феодосій. Повість про Григора. *Дзвін*. 1998. № 4. С. 119–124.
5. Удосвіта, коли не спалось. Листи Феодосія Рогового. Упоряд. Ю. Роговий. Полтава : Дивосвіт, 2009. 164 с.